

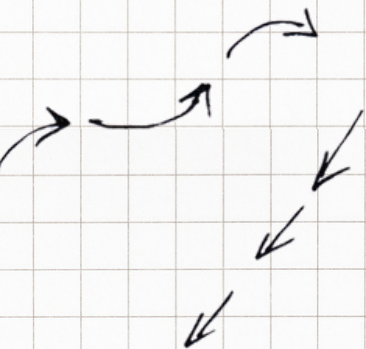
Групи готовимися —
означає бути вільними

РД

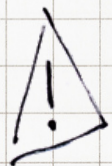
11 КЛАС

ПОСІБНИК ЗІ СЦЕНАРІЯМИ УРОКІВ ОНОВЛЕНОГО ПРЕДМЕТА "ЗАХИСТ УКРАЇНИ"

MARCH

тривога → укриття

Над сценаріями працювали:

Ганна Молодичук

тренерка та супервізорка предмета «Захист України», вчителька Соколівського опорного ліцею Жашківської міської ради Уманського району Черкаської області.

Михайло Борисевич

тренер та супервізор предмета «Захист України», вчитель «Міського юридичного ліцею наукового спрямування при Університеті митної справи та фінансів» Дніпровської міської ради.

Михайло Купчин

ветеран, тренер предмета «Захист України», керівник гуртка «Бойові Мурахи».

Катерина Сухоручко

тренерка та супервізорка предмета «Захист України», вчителька комунального закладу «Ліцей «Лідер» Кропивницької міської ради».

Тарас Пристацький

військовослужбовець, тренер предмета «Захист України», колишній вчитель ЦНПВ у Львові, а нині молодший сержант 13 БрОП НГУ «Хартія».

Передмова

Колеги, перед вами — збірка сценаріїв уроків, розроблена нашою командою відповідно до оновленої Модельної навчальної програми «Захист України. Інтегрований курс».

Підходячи до розробки кожного уроку, ми ставили собі ключове питання: «Що має на ньому відбутись з учнем та ученицею?». Ми прагнули, щоб підлітки не просто засвоїли інформацію, а відчували інтерес, набули реальних, життєво необхідних навичок і зрозуміли глибинний сенс своєї ролі як громадяни та громадянки України.

Саме тому ми зробили все можливе, щоб наші уроки були цікавими для підлітків: максимально мінімізували теорію і зосередилися на практичних відпрацюваннях у форматі інтенсивних тренінгових занять.

У цій збірці ви знайдете:

- Календарно-тематичне планування.
- Чіткі покрокові плани уроків для роботи в Осередках.
- Цікаві ігри та вправи для кращого засвоєння матеріалу.
- Презентації до кожного сценарію.

Ми пропонуємо викладати за двома підходами:

- **послідовний підхід:** дотримуючись логіки та структури модельної навчальної програми.
- **комбінований підхід:** об'єднуючи в одному тренінговому занятті теми різних модулів. Це дозволить учням та ученицям упродовж 4 або 8 уроків в Осередку знайомитись з різними модулями програми.

Для ми пропонуємо два різних підходи до формування календарно-тематичного плану: послідовний за переліком модулів в МНП та комбінований. Вибір за вами — адже лише ви, як педагоги, найкраще знаєте своїх учнів та учениць, розумієте їхній освітній запит та освітні потреби.

Ми розуміємо, наскільки напруженою є праця вчителя сьогодні. Наша мета — не додати вам роботи, а навпаки, забрати рутину і спростити підготовку. Ми сподіваємося, що отримавши ці готові, продумані та гнучкі сценарії, ви зможете звільнити свій час для найважливішого: для живого спілкування з учнями та ученицями, їхньої підтримки та адаптації матеріалу під потреби вашого класу. Дякуємо вам за щоденну відданість і за те, що робите цей важливий предмет кращим!

Ми прагнемо, щоб наші матеріали були максимально корисними та ефективними. Саме тому ми готові чути ваш зворотний зв'язок та вдосконалювати наші напрацювання разом з вами!

Свої зауваження, ідеї чи пропозиції ви можете надіслати нам:

- На електронну пошту: **defenseofukraineteam@gmail.com**
- Або анонімно, заповнивши коротку форму за посиланням:
<https://forms.gle/Lye6vSFbubGQ5d596>

Ваша думка надзвичайно важлива для нас. Дякуємо, що ви з нами!

ЗМІСТ

Психоемоційна безпека та організація простору.....	5
Підготовка до нейродидактичного підходу (для вчителя, вчительки).....	6
Урок 1. Роль громадянського суспільства у формуванні обороноздатності і національної єдності.....	7
Урок 2. Захист України як усвідомлений вибір (кейс-стаді з різними ролями).....	10
Урок 3. Способи реалізувати свій талант в обороні України	22
Урок 4. Адаптація суспільства до потреб військовослужбовців, ветеранів та ветеранок війни, зокрема осіб з інвалідністю внаслідок війни.....	36
Урок 5. Інтеграція знань курсу «Захист України»: від мислення до дії та суспільства Гідності	42

[Посилання на презентацію до тренінгу.](#)

Психоемоційна безпека та організація простору

- **Оцінка емоційного фону класу:** на початку заняття запропонуйте учням та ученицям коротко поділитися настроєм («Одним словом: як ви почуваетесь сьогодні?»). Зверніть увагу на тих, хто мовчить або виглядає стривожено, щоб за потреби надати індивідуальну підтримку.
- **Вправа на заспокоєння (2–3 хв):** глибоке дихання. Попросіть учнів та учениць повільно вдихнути, подумки рахуючи до 4-х, затримати дихання — порахувати до 4-х, зробити видих — порахувати до 4-х, знову затримати дихання — також порахувати до 4-х. Повторіть 2–3 рази.
- **Коротка вправа на мовчання:** запропонуйте учням та ученицям заплющити очі та зосередитися на власних думках і відчуттях, «відпустити» зайві емоції.
- **Правила безпечного спілкування** (проговоріть їх на початку уроку):
Висловлюватися по черзі, не перебиваючи;
Поважати право інших на іншу думку, навіть якщо вона не збігається з вашою;
Уникати жорстких політичних суджень і тримати фокус на фактах та емоціях.
- **Індикатори стресу, на які варто звернути увагу.**
Емоційні: занепокоєння, плач, дратівливість, апатія, надмірна збудженість.
Фізичні: прискорене дихання, тремтіння рук, м'язове напруження, почервоніння.
Поведінкові: уникнення контакту, зацикленість на темі, агресія, ізоляція.
- **Дія вчителя чи вчительки при виявленні ознак стресу:** зробити паузу, м'яко звернутися до учня чи учениці, запропонувати вийти на мить або перемикнути на легшу вправу, забезпечити конфіденційність і підтримку.

Підготовка до нейродидактичного підходу (для вчителя, вчительки)

- **Чому «м'ясо» на старті? Емоційний гачок.** Мозок підлітка й підлітки краще реагує на емоційно насичену інформацію. Початок з яскравих кейсів активує лімбічну систему (емоції), що підвищує рівень дофаміну, посилює увагу та сприяє кращому запам'ятовуванню. Емоції — це «клей» для знань.
- **Чому симуляція дилем? Активне навчання й проживання досвіду.** Коли учень або учениця «проживає» ситуацію, ухвалюючи рішення, активуються ті самі нейронні мережі, що й у реальному житті. Це формує глибші нейронні зв'язки, ніж пасивне слухання. Це «навчання через дію» (learning by doing), що є надзвичайно ефективним для розвитку критичного мислення та емпатії.
- **Чому групова робота та презентації? Соціальна взаємодія й вербалізація.** Спільне обговорення, аргументація та презентація активують префронтальну кору (планування, аналіз, мовлення), а також соціальні аспекти навчання. Принцип «навчаючи інших, вчишся сам / сама» є одним із найефективніших.
- **Чому мультимодальність (відео, текст, онлайн-дошка)?** Мультимодальність — це використання кількох форматів подання інформації одночасно (наприклад, відео, тексту, звуку чи взаємодії на онлайн-дошці). Коли ми залучаємо різні органи чуття — зір, слух, дотик, — мозок працює активніше, утворюючи міцніші зв'язки. Це допомагає краще запам'ятовувати, розуміти й застосовувати інформацію на практиці. Онлайн-дошка, зокрема, створює відчуття спільної роботи й підвищує залученість.
- **Чому «амигдала / префронтальна кора» та дихальні вправи?** Практична нейронаука. Пояснення базових нейрофізіологічних процесів доступною мовою дає учням та ученицям інструменти для саморегуляції стресу, показуючи, що вміння керувати своїми реакціями — це тренована навичка, а не просто талант. Це дає відчуття контролю та практичної цінності знань.

11 КЛАС. ТРЕНІНГ №9

ПЛАНУЮ МАЙБУТНЄ

Урок 1
Тривалість: 45 хв

Роль громадянського суспільства
у формуванні обороноздатності і
національної єдності

Цілі

За результатами заняття учні та учениці мають:

- оцінити внесок волонтерського сектору у зміцнення стійкості української громади та Сил Оборони України;
- визначити, які ключові цінності українців та українок спонукають діяти в умовах невизначеності, задля підтримки спільного блага;
- розробити попередній план реалізації власної волонтерської ініціативи або збору коштів у своїй громаді.

Ключові питання заняття

- Що робить українців та українок унікальними під час цієї війни?
- Які наші сильні сторони, і як вони проявляються у конкретних проєктах?
- Які наші ключові сильні сторони, і як ці риси проявляються у конкретних суспільних, військових та волонтерських діях та ініціативах (проєктах)? (Це питання про прояви — від масового волонтерства та військової винахідливості до культурного спротиву).
- Чому українці готові донатити на спільні цілі — що це свідчить про наші колективні цінності?
- Які перші кроки потрібні для створення ефективного волонтерського збору в громаді?

План заняття

Етап заняття	Час	Зміст та діяльність
1. Вступ	5 хв	Запропонувати учням і ученицям відповісти на питання: Чим українці та українки особливі у цій війні? Фіксувати ключові слова на дошці.
2. Сильні сторони та проєкти	10 хв	Узагальнити відповіді. Спрямувати дискусію на ідентифікацію сильних сторін (наприклад, креативність, самоорганізація, швидкість). Навести приклади, як ці сильні сторони відображаються в конкретних волонтерських проєктах (наприклад Повернись Живим , Victory Drones , Солом'янські Котики , ініціатива «Тиловики Азову» , Фонд Притули).
3. Відеоаналіз та обговорення	15 хв	Представити ролик як ілюстрацію до теми та показати відео: «Оновлений предмет «Захист України» – це про те, ким ти здатен стати» . Поставити запитання для обговорення: Чому багатьом українцям та українкам не байдуже? Що це може свідчити про наші цінності? Чи брали ви участь у волонтерських ініціативах? Якщо так, що це було? Для кого акумулювали допомогу?
4. Практикум «Розробка плану збору»	10 хв	Об'єднати учнів та учениць у малі групи. Поставити завдання: розробити план волонтерського збору в громаді (наприклад, на дрон). Запропонувати шаблон планування: • мета, • сума, • термін, • цільова аудиторія, • інструменти.
5. Підсумок та презентація	5 хв	Запросити кожную групу коротко представити свій план збору та перший крок для його реалізації. Підсумовувати урок.

Варіанти домашніх завдань

Варіант 1: дослідити ґенезу та місію однієї відомої української волонтерської організації (наприклад, фонд «Повернись живим» або «Фонд Сергія Притули»). Підготувати коротку доповідь або інфографіку про їхній найбільший успішний проєкт.

Варіант 2: фіналізувати груповий план збору, розроблений на занятті, та підготувати детальний план з його реалізації.

Варіант 3: знайти та провести коротке інтерв'ю з місцевим волонтером / місцевою волонтеркою (можна онлайн). Запитати про найбільший виклик та найбільше натхнення у його / її роботі. Написати есе-рефлексію.

Урок 2 Тривалість: 45 хв	Захист України як усвідомлений вибір (кейс-стаді з різними ролями)
---	---

Цілі

За результатами заняття учні та учениці мають:

- зрозуміти, що перемога та відбудова вимагають ефективної співпраці між різними цивільними професіями;
- бачити економічну перспективу: розуміти, що Defence-Tech та робота на оборону створюють інноваційну економіку, конкурентні зарплати та гідні робочі місця;
- оцінити ефективність навичок: чітко бачити, як цивільні навички (наприклад, бізнес-планування, дисципліна, IT) є фундаментом для військового успіху та відбудови країни;
- навчитися нетворкінгу: здобути навичку швидкої оцінки чужих професійних компетенцій та ефективного створення команди під конкретну ціль.

Ключові питання заняття

- Як цивільні професії (IT, економіка, PR) стають критично важливими для військової оборони та подальшої відбудови?
- Чи може людина, успішна в бізнесі та спорті, стати ключовим військовим лідером / ключовою військовою лідеркою? (Кейс-стаді «Містер Український Тоні Старк»).
- Яким чином технології подвійного призначення (дрон, що «кропить поле і скидає міну») створюють стійкість економіки та армії одночасно?

Реквізит та матеріали

1. **Картки ролей:** 15 унікальних карток із професійними ролями (див. Додаток 1). **(Потрібно роздрукувати 12–17 карток для роздачі).**
2. Маркери, фліпчарт або дошка для фіксації планів команд.

Як підготуватись до заняття. План заняття

1. Роздрукувати та розрізати 15 карток ролей (для кількості учнів та учениць 12–17 осіб, деякі ролі можуть повторюватися).
2. Переконатися, що вчитель готовий/ вчителька готова фасилітувати етап 3, активно підказуючи командам, кого їм критично не вистачає.
3. Підготувати місце для швидкого перегруповання учнів та учениць (вільний простір для «нетворкінгу»).

Етап	Діяльність	Час	Методичний коментар (для вчителя / вчительки)
1. Вступ та Розподіл	Презентація теми («Наказ Штабу»), розподіл 15 професійних ролей (карток). Див. ДОДАТОК 4: ДЕТАЛЬНИЙ ОПИС КАРТОК РОЛЕЙ	7 хв	Фраза для учнів та учениць: «Сьогодні ви — команда інноваторів та інноваторок. Успіх місії залежить від того, наскільки швидко ви знайдете найкращих фахівців для своєї ЦІЛІ. Ваші навички — це ваша броня». Учні та учениці отримують закриті картки ролей.
2. Індивідуальна Підготовка	Учні та учениці вивчають свої унікальні професійні ролі (позивний, скіли) та ознайомлюються з Трьома ключовими цілями (див. Додаток 1).	5 хв	Учні та учениці мають оцінити свої сильні сторони та вирішити, яка Ціль (1, 2 або 3) найкраще використовує їхній фах.
3. Командотворення / Нетворкінг	Учні та учениці вільно об'єднуються у команди (макс. 5 осіб) за обраною ЦІЛЛЮ. Правило: Заборонено називати свою професію / позивний. Можна говорити лише про свої навички.	10хв	ФАСИЛІТАЦІЯ ВЧИТЕЛЯ / ВЧИТЕЛЬКИ (Ключовий елемент): вчитель / вчителька ходить між групами і підказує, кого критично не вистачає для успіху обраної цілі. Наголос на тому, що потрібен фахівець / потрібна фахівчиня з іншої галузі для синергії.
4. Робота над Цілями (Фаза дії)	Команди розробляють План дій (Бриф штабу, див. Додаток 5). Кожен фахівець / кожна фахівчиня має внести конкретний пункт у загальний План.	10хв	Наголосити на економічній та оборонній складовій обраної цілі. Команди мають визначити: Мета операції, Наявні ресурси, Кого шукають для підсилення, Ключове повідомлення.
5. Презентація та Рефлексія	Брифінг у Штабі (по 1.5–2 хв). Кейс-стаді: Містер Український Тоні Старк (Роман Шухевич та Роберт Бровді). Фінальна рефлексія. Перегляд таблиці середньостатистичних зарплат для різних спеціалістів.	13хв	Обговорення: Як бізнес-навички допомогли в обороні? Чи можна гідно заробляти в Україні? Оцінювання команд (див. Розділ IV).

Оцінювання (звіт штабу)

Критерій	0 (не досягнуто / хаос)	1 (задовільно / базово)	2 (висока ефективність / синергія)
1. Синергія та взаємодія	Команда працювала хаотично, без чіткого розподілу ролей; виникли конфлікти.	Члени та членкині команди розподілили ролі, але співпраця була частковою; не всі навички задіяні.	Чіткий розподіл ролей, активна підтримка та використання унікальних талантів одне одного.
2. Стратегія операції (Мета)	Мета не була конкретизована, відсутність пріоритетів; план нереалістичний.	Мета сформована загально, але план дій нечіткий; не вистачає конкретики.	Мета чітка, конкретизована і реалістична; продемонстровано розуміння пріоритетів та кроків.
3. Адаптація та підсилення (Нетворкінг)	Команда не шукала ресурсів / фахівців / фахівчинь поза своїм складом.	Спроба шукати підсилення, але без чіткого обґрунтування або невдало.	Ефективний пошук та обґрунтування необхідних навичок (підсилення) поза командою.
4. Бриф та Ключове повідомлення	Бриф відсутній або не відповідає формату (перевищено час 1,5 хв).	Бриф містить усі елементи, але виступ непереконливий; слоган нечіткий.	Чіткий, лаконічний бриф (до 1.5 хв); сильний, запам'ятовуваний слоган Місії, що відповідає меті.
5. Використання ресурсів	Використано менше половини наявних навичок команди; не залучено жодного «новачка / новачку».	Використано більшість навичок; деякі ресурси дублювалися або були зайвими.	Ефективне залучення всіх унікальних навичок команди; ресурси розподілені оптимально.

Додаткові нагороди Штабу (для мотивації): «Найкраща дипломатія», «Найоригінальніша ідея», «Найбільше союзів».

Додаткові примітки до гри

- **Кількість учасників та учасниць:** картки ролей містять 15 унікальних позицій, що дозволяє комфортно грати групам від 12 до 15 осіб.
- **Універсальність Логістів і Техніків:** ці ролі дубльовані та посилені, оскільки вони є критично важливими ресурсами, які потрібні на всіх трьох Глобальних Цілях.
- **Карта місій:** можна зробити фізичну карту (A4) для кожної команди, де вони записуватимуть свої цілі та ресурси.

Варіанти домашніх завдань

Варіант 1: «Подвійне призначення». Знайти 2-3 приклади українських стартапів або бізнесів, які використовують технології подвійного призначення.

Варіант 2: «Мій План відбудови». Написати короткий есей (150 слів) на тему: «Як моя майбутня професія допоможе реалізувати одну з 3 Цілей і як це вплине на мій професійний ріст?»

Додаток 1: три ключові цілі

Мета	Опис	Професійні навички критично потрібні
Ціль 1. «Перезавантаження»	Створити комплексну програму для повернення ветеранів та ветеранок до цивільного життя: від психологічної допомоги до відкриття власного бізнесу.	Психологія, HR, Економіка / Бізнес, Юриспруденція, Відновлення Інфраструктури.
Ціль 2. «Технологічний стрибок»	Створити стратегію масового виробництва дешевих дронів (технології подвійного призначення) для СОУ, що фінансується шляхом цивільних аграрних замовлень.	Інженерія, IT-безпека, Економіка / Фінанси, Логістика, Оператор БПЛА.
Ціль 3. «Міжнародна адвокація»	Розробити інформаційну кампанію «Україна – щит Європи» для європейських медіа, що поєднує військову підтримку з економічною вигодою від інвестицій в український ВПК.	Журналістика / PR, Кібербезпека, Економіка, Міжнародна політика, Фахівець із Грантів.

Додаток 2: Кейс стаді (фрагмент для вчителя/вчительки)

Ціль: продемонструвати, що бізнес-навички добре поєднуються з військовими навичками.

Вчитель / вчителька: «Яка користь від бізнесмена та спортсмена на війні?»

Роман Шухевич. А тепер послухайте про людину, яка мала власне рекламне агентство «Фама», була спортсменом, вивчала інженерію — і врешті стала командиром, який створив цілу систему українського опору. Хто це може бути? Ваші здогадки?

Цивільна бізнес-кар'єра («Містер Український Тоні Старк»)	Важливі навички, які потрібні обороні
Власник успішного рекламного агентства «Фама»	Стратегічне планування, PR, Лідерство.
Професійний спортсмен та майстер спорту	Дисципліна, фізична та ментальна стійкість.
Архітектор та інтелектуал	Системність, проєктний менеджмент.

Ключовий момент: це був **Роман Шухевич**. Він став, по суті, Українським Тоні Старком — поєднанням блискучих цивільних, економічних та організаційних талантів із військовою стратегією. Бо справжній лідер — це не лише «солдат», а той, хто вміє зібрати найкращий набір цивільних талантів і розкрити їхній потенціал задля спільної перемоги.

Сучасний приклад — **Роберт Бровді (позивний «Мадяр»)**. До війни — успішний власник великої агрокомпанії. Його цивільні навички управління територіями, логістикою постачання (насіння, пальне) та складним парком техніки були безпосередньо перенесені у військову площину: управління FPV-дронами, логістика ремонтних баз та швидке прийняття рішень під час аеророзвідки.

Обидва приклади доводять, що справжній лідер — це той, хто вміє зібрати найкращий набір талантів і розкрити їхній потенціал задля спільної перемоги.

Середні зарплати орієнтовні

№	Роль	Орієнтовна Зарплата (Median, UAH)	Покликання на вакансії (для довідки)
1	Інженер-конструктор	45 000 – 60 000+ грн (залежно від досвіду)	Вакансії Інженер-конструктор
2	Спеціаліст з IT-безпеки	40 000 – 80 000+ грн (Senior \$1200+)	Вакансії Кібербезпека
3	Економіст-аналітик	35 000 – 60 000 грн (Business Analyst)	Вакансії Аналітик
4	Медіа-менеджер (PR)	30 000 – 45 000+ грн (Медіана 32 500 грн)	Вакансії PR-менеджер
5	Військовий Психолог	25 000 – 120 000 грн (залежно від місця служби)	Вакансії Військовий психолог
6	Логіст-аналітик	32 500 – 50 000 грн (в середньому)	Вакансії Логіст-аналітик
7	Агроном-технолог	30 000 – 67 000+ грн (Провідний агроном)	Вакансії Агроном-технолог
8	Юрист-міжнародник	30 000 – 70 000 грн (початківець/middle)	Вакансії Юрист-міжнародник
9	Оператор БПЛА / Пілот	60 000 – 120 000+ грн (військова/ цивільна сфера)	Вакансії Оператор БПЛА/ Дрона
10	Спеціаліст з HR/ Командотворення	35 000 – 55 000 грн (IT/ Корпоративний сектор)	Вакансії HR-спеціаліст
11	Фахівець із Грантів	30 000 – 50 000 грн (Залежно від фонду/проєкту)	Вакансії Фахівець з грантів
12	Комунікаційник	40 000 – 70 000+ грн (Державний/ Приватний сектор)	Вакансії SMM/Контент-менеджер
13	Менеджер Проєктів (PM)	35 000 – 60 000+ грн (Медіана 35 000 грн)	Вакансії Project Manager
14	Спеціаліст із Відновлення Інфраструктури	30 000 – 50 000 грн (Інженер/ Проєктувальник)	Вакансії Інженер з будівництва
15	Експерт із Міжнародної Політики	40 000 – 80 000+ грн (Аналітик/Lobbyist)	Вакансії Міжнародні відносини

Середні зарплати орієнтовні (станом на 2025 р.) і надані для ілюстрації гідної оплати праці в Україні (на етапі рефлексії)

Додаток 3: неочевидні ланцюжки поєднань (для вчителя / вчительки)

(Матеріал для фасилітації: як різні професії створюють унікальний спільний результат)

1. **Інженер-конструктор + Агроном-технолог = Адаптація в полі.** Створення дешевих і надійних дронів, які можуть виконувати як аграрні задачі (цивільна функція), так і військові місії, використовуючи польовий досвід Агронома.
2. **Спеціаліст з ІТ-безпеки + Експерт із міжнародної політики = Захист суверенітету.** Забезпечення кіберзахисту дипломатичних та критично важливих комунікацій, щоб рішення, прийняті на міжнародному рівні, не були скомпрометовані.
3. **Економіст-аналітик + Спеціаліст із Відновлення Інфраструктури = Обґрунтована відбудова.** Створення фінансово-економічного обґрунтування (ТЕО) для відбудовних проєктів, що мінімізує корупційні ризики та максимізує інвестиційну привабливість.
4. **Медіа-менеджер (PR) + Військовий психолог = Гуманітарна комунікація.** Розробка інформаційних кампаній, які підтримують бойовий дух та інформують суспільство про втрати/досягнення, не травмуючи психіку громадян.
5. **Військовий психолог + Логіст-аналітик = Масштабована реабілітація.** Планування ефективної доставки медичних, психологічних та матеріальних ресурсів до ветеранів, що забезпечує доступність допомоги в часі та просторі.
6. **Логіст-аналітик + Менеджер проєктів (PM) = Швидкість постачання.** Оптимізація військових та цивільних логістичних ланцюгів для критично швидкого постачання, з мінімізацією затримок та перебоїв, як у бізнесі.
7. **Агроном-технолог + Оператор БПЛА/Пілот = Розвідка подвійного призначення.** Використання дронів для точного картографування розмінування/розвідки, що працює як на безпеку, так і на відновлення сільського господарства.
8. **Юрист-міжнародник + Фахівець із грантів = Легалізація фінансування.** Забезпечення юридичної чистоти та прозорості залучення міжнародних грантів, фондів та репарацій, захищаючи активи країни.
9. **Оператор БПЛА/Пілот + Інженер-конструктор = Оперативна модернізація.** Надання польового зворотного зв'язку для швидкої адаптації та вдосконалення техніки, що підвищує живучість та ефективність зразків.
10. **Спеціаліст з HR/Командотворення + Юрист-міжнародник = Захист людського капіталу.** Створення системи рекрутингу та мотивації, що гарантує захист прав військових, волонтерів та їхніх сімей відповідно до міжнародних норм.
11. **Фахівець із грантів + Економіст-аналітик = Фінансова стійкість.** Розробка стратегії перетворення короткострокових грантів у довгострокові інвестиційні проєкти, що створюють економічний ефект.

12. **Спеціаліст з ІПСО + Медіа-менеджер (PR) = Оперативна контрпропаганда.**
Швидке та спростування фейків, використовуючи професійні медіа-канали та завоювання довіри аудиторії.
13. **Менеджер проєктів (PM) + Спеціаліст із відновлення Інфраструктури = Таймінг Відбудови.** Чітке планування та контроль термінів відновлювальних робіт, що забезпечує швидке повернення громадян до нормального життя.
14. **Спеціаліст із відновлення Інфраструктури + Агроном-технолог = Розмінування та очищення.** Координація робіт з очищення територій від залишків боєприпасів та планування логістики для відновлення родючості ґрунтів.
15. **Експерт із міжнародної політики + Спеціаліст з ІПСО = Політичний вплив.** Використання аналітики інформаційних загроз для формування потужного зовнішньополітичного лобі та підтримки міжнародних коаліцій.

Додаток 4: картки ролей (для роздаткових матеріалів)

Картки для роздачі (15 унікальних ролей, що містять позивний, рівень, скіли, особисту ціль та таємний виклик).

Це повний набір із 15 унікальних карток ролей для гри «Оборонний Штаб 2.0». Кожну картку слід роздрукувати та вирізати.

КАРТКА РОЛІ 1/15

ПОЗИВНИЙ: Водій-логіст «Штурман». **РІВЕНЬ:** Експерт. **Скіли:** Вміє швидко прокладати найефективніші маршрути, вести облік вантажів, працювати з картами, знаходити пальне та запчастини у кризових умовах. **Особиста ціль:** Досягти 100% вчасної доставки. **Таємний виклик:** Якщо твою команду не покличуть для доставки, ресурси запізняться на важливий брифінг.

КАРТКА РОЛІ 2/15

ПОЗИВНИЙ: Водій-логіст «Сокіл». **РІВЕНЬ:** Експерт. **Скіли:** Швидка організація перевезень, робота з великими об'ємами (гуманітарна допомога), забезпечення зв'язку між точками доставки, ефективне використання пального. **Особиста ціль:** Налагодити постійний канал постачання для однієї з 3 Глобальних Цілей. **Таємний виклик:** Ти повинен обміняти частину свого вантажу на важливу інформацію, яку має Журналіст.

КАРТКА РОЛІ 3/15

ПОЗИВНИЙ: Проектний менеджер «Тайфун». **РІВЕНЬ:** Експерт. **Скіли:** Організовує роботу команди, розподіляє завдання, встановлює пріоритети, контролює терміни та швидко приймає рішення під тиском. **Особиста ціль:** Реалізувати проєкт із мінімальними витратами часу та коштів. **Таємний виклик:** Ти маєш залучити хоча б одного «новачка» у свою команду і дати йому важливе завдання.

КАРТКА РОЛІ 4/15

ПОЗИВНИЙ: IT-спеціаліст «Кібер-Лис». **РІВЕНЬ:** Експерт. **Скіли:** Розробка чат-ботів для збору даних, кібербезпека, аналіз великих масивів інформації, налаштування мереж. **Особиста ціль:** Створити інструмент, який автоматизує рутинний процес у Штабі. **Таємний виклик:** Твоє обладнання має конфлікт із обладнанням Інженера. Потрібно домовитися.

КАРТКА РОЛІ 5/15

ПОЗИВНИЙ: Аналітик «Фінанс-Брокер». **РІВЕНЬ:** Новачок. **Скіли:** Складання бюджетів, пошук фінансування, прогнозування ризиків, оптимізація витрат, робота з міжнародними грантами. **Особиста ціль:** Переконати Штаб, що твій проєкт вартий інвестицій. **Таємний виклик:** Ти повинен обґрунтувати свій бюджет, навіть якщо це уповільнює розробку.

КАРТКА РОЛІ 6/15

ПОЗИВНИЙ: Бухгалтер «Дебет». **РІВЕНЬ:** Новачок. **Скіли:** Ведення фінансової звітності, контроль за прозорістю витрат, робота з податками та благодійними внесками, аудит. **Особиста ціль:** Забезпечити абсолютну прозорість фінансування свого проєкту. **Таємний виклик:** На тебе тисне Фінанс-Брокер, щоб «обійти» правила заради швидкості. Ти маєш відстояти законність.

КАРТКА РОЛІ 7/15

ПОЗИВНИЙ: Психолог «Маяк». **РІВЕНЬ:** Експерт. **Скіли:** Зняття стресу, медіація конфліктів, підтримка бойового духу, ведення кризових комунікацій, відновлення морального стану. **Особиста ціль:** Забезпечити емоційний баланс у найстресовішій команді. **Таємний виклик:** Тобі потрібно допомогти команді, де виник внутрішній конфлікт, навіть якщо вона не твоя.

КАРТКА РОЛІ 8/15

ПОЗИВНИЙ: Інженер «Майстер». **РІВЕНЬ:** Експерт. **Скіли:** Ремонт техніки (від побутової до складної), розробка простих механічних інновацій, 3D-друк деталей, тестування обладнання. **Особиста ціль:** Створити прототип, що підвищить ефективність дронів на 20%. **Таємний виклик:** Тобі не вистачає одного важливого ресурсу, який має Логіст. Доведеться переконувати.

КАРТКА РОЛІ 9/15

ПОЗИВНИЙ: Технік-налагоджувальник «Контакт». **РІВЕНЬ:** Новачок. **Скіли:** Швидке налаштування мережевого обладнання, дрібний ремонт електроніки, збірка простих технічних вузлів, налагодження зв'язку. **Особиста ціль:** Забезпечити безперебійну роботу обладнання ІТ-спеціаліста та Інженера. **Таємний виклик:** Твоя допомога потрібна одночасно і «Кібер-Лису», і «Майстру». Ти маєш швидко вирішити, кому надати пріоритет.

КАРТКА РОЛІ 10/15

ПОЗИВНИЙ: SMM-менеджер «Таргет». **РІВЕНЬ:** Новачок. **Скіли:** Створення вірального контенту, таргетинг на міжнародну аудиторію, робота з соціальними мережами, контрпропаганда. **Особиста ціль:** Забезпечити максимальне поширення ключового повідомлення Штабу. **Таємний виклик:** Тобі потрібно терміново добути контент (фото чи відео), який має Журналіст.

КАРТКА РОЛІ 11/15

ПОЗИВНИЙ: Перекладач «Голос». **РІВЕНЬ:** Експерт. **Скіли:** Швидкий переклад (усно / письмово) з англійської, польської, знання культурних особливостей для дипломатичної комунікації. **Особиста ціль:** Успішно провести міжнародний брифінг для союзників. **Таємний виклик:** Команда Інформаційного фронту не хоче використовувати твої поради щодо тону повідомлень.

КАРТКА РОЛІ 12/15

ПОЗИВНИЙ: Медіатор/Юрист «Компроміс». **РІВЕНЬ:** Новачок. **Скіли:** Знання законодавства, ведення переговорів, складання договорів, пошук законних шляхів вирішення проблем. **Особиста ціль:** Укласти вигідну угоду з іншою командою про обмін ресурсами. **Таємний виклик:** Дві команди мають суперечку за один і той самий ресурс. Ти маєш знайти рішення, яке задовольнить обидві сторони.

КАРТКА РОЛІ 13/15

ПОЗИВНИЙ: Журналіст «Літописець». **РІВЕНЬ:** Експерт. **Скіли:** Написання пресрелізів, сторітелінг, робота з фактами, швидка перевірка інформації, створення звітів. **Особиста ціль:** Написати матеріал, який стане голосом українського опору ворожій пропаганді та ІПСО, спрямованого на міжнародних партнерів. **Таємний виклик:** Тобі потрібно переконати Психолога, що навіть погані новини треба подавати емоційно нейтрально.

КАРТКА РОЛІ 14/15

ПОЗИВНИЙ: Оператор Дронів «Око». **РІВЕНЬ:** Новачок. **Скіли:** Пілотування безпілотників, маскування, ведення аеророзвідки, швидкий збір розвідувальних даних. **Особиста ціль:** Зібрати ідеальні дані для технічного проєкту. **Таємний виклик:** Твої дані потрібні відразу двом командам — Технологічному прориву та Інформаційному фронту. Обирай, кому віддати пріоритет.

КАРТКА РОЛІ 15/15

ПОЗИВНИЙ: Дизайнер «Креатив». **РІВЕНЬ:** Експерт. **Скіли:** Створення інфографіки, розробка логотипів та фірмового стилю, візуалізація даних, швидке створення макетів. **Особиста ціль:** Створити максимально зрозумілу інфографіку для міжнародного звіту. **Таємний виклик:** Ти маєш створити візуалізацію, що відповідає емоційному тону Психолога.

Додаток 5: бриф штабу та презентація (для команд)

Цей додаток містить точні інструкції, які команди мають виконати під час Фази Дії та Презентації.

Фаза дії: розробка операції

Використовуйте цю структуру для заповнення вашого фліпчарта чи бланку:

- 1. Мета операції:** Конкретизуйте одну з 3 Глобальних Цілей (наприклад: «Створити телеграм-бот для швидкої психологічної допомоги ветеранам»).
- 2. Ресурси:** Хто є у вашій команді (перелік навичок, а не позивних, наприклад: «Аналітика», «Проєктний менеджмент», «Психологія»).
- 3. Підсилення:** Кого шукаєте для підсилення (з іншої команди). Навіщо вам потрібні їхні навички?
- 4. Ключове повідомлення:** Слоган або назва місії.

Брифінг у Штабі — презентація

Кожна команда має не більше **1.5 хвилини** для представлення свого брифу до Генштабу. Дотримуйтесь такої структури:

1. Назва команди / місії.
2. Основна мета (конкретизована).
3. Ролі в команді (без розкриття імен).
4. Як їхня операція допоможе Україні (який очікуваний результат).

Урок 3 Тривалість: 45 хв	Способи реалізувати свій талант в обороні України
--	---

Цілі

За результатами заняття учні та учениці мають:

- самостійно оцінювати індивідуальні результати НМТ та особистісні обмеження (медичні, психологічні) щодо вимог цивільних (ЗВО) та військових (ВВНЗ) закладів;
- розуміти різницю між цивільною інженерною освітою та військовою освітою (ВВНЗ) та обирати пріоритетні спеціальності;
- розробити покрокову індивідуальну освітню траєкторію (від НМТ до ВЛК/ППВ), усвідомлюючи важливість кожного етапу;
- розвинути навички аргументації та публічної презентації складних кар'єрних рішень.

Ключові питання заняття

- Які інженерно-технічні спеціальності є найбільш потрібними в сучасному ОПК (дрони, РЕБ, кіберзахист)?
- Як результати НМТ та вагові коефіцієнти визначають конкурентоспроможність абітурієнта / абітурієнтки на «військово-технічних» спеціальностях?
- Які «нетехнічні» вимоги (ВЛК, ППВ, фізична підготовка) є критичними для вступу до ВВНЗ?
- Які альтернативи є працювати для війська, без вступу до ВВНЗ?

Реквізит

1. Видруковані бланки для кар'єрного консультування.
2. **Засоби для презентації:** фліпчарт, маркер, або доступ до електронної дошки для запису рішень.
3. **Таймер / годинник:** для контролю часу в рамках кожного етапу.

План заняття

Етап	Діяльність	Час
I. Вступ та актуалізація	Вступне слово та огляд ресурсів. У сучасних умовах війни Україна вибудовує нову освітню парадигму, в основі якої — професійна і громадянська стійкість. Заняття допомагає учням та ученицям усвідомити, що внесок у стійкість держави можливий через два взаємопов'язані шляхи: Шлях А — військовий, та Шлях Б — технологічний та цивільний. Україна переходить до системи інтелектуальної оборони. Сектор Military Tech, кластери типу Brave1, програми дуальної освіти в ЗВО — це приклади того, як держава зміщує фокус на мобілізацію інтелектів.	5 хв
II. Визначення завдання та розподіл ролей	Формування команд. Інструкція: «Ви — кар'єрні радники, які мають визначити оптимальний шлях та скласти план освітньої траєкторії. Сучасна війна — це змагання технологій, де інженер, айтивець чи хімік є таким же важливим. Україні потрібні найкращі технічні кадри та висококваліфіковані офіцери». Ми розглядаємо ці шляхи, щоб допомогти абітурієнту не просто вступити до ЗВО, а побудувати стійку та максимально ефективну кар'єру у сфері національної безпеки» Розподіл кейс-карток.	5 хв
III. Рольова гра та дослідження	Команди аналізують особисті картки абітурієнтів, використовуючи посилання на ВВНЗ та ЗВО для пошуку: конкретних факультетів, вимог НМТ/ВЛК, контактів ПК. Заповнюють відповідно до обраного кейсу бланк кар'єрного консультування.	15 хв
IV. Презентація та обговорення кейсів	Презентація (2 хв на команду). Кожна команда презентує 1 найскладніший кейс. Акцент: Обґрунтування вибору шляху та Кар'єрна траєкторія.	8 хв
V. Підсумок	Підбивання підсумків. Закріплення висновків, наголос на необхідності комплексної підготовки.	2 хв

Консолідований довідник військових навчальних закладів

Назва ВВНЗ / ЗВО	Ключові напрями (Профільні спеціальності)	Телефон приймальної комісії (ПК)	Посилання на сайт
Національний університет оборони України (м. Київ)	Стратегічний та оперативний рівні військового управління, підготовка фахівців для Збройних Сил та інших військових формувань.	+380 44 271-05-92	nuou.org.ua
Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (м. Львів)	Підготовка офіцерів для механізованих, танкових, інженерних військ, ракетних військ і артилерії, артилерійської розвідки, фахівців морально-психологічного забезпечення.	+380 32 238-65-34	asv.mil.gov.ua
Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба (м. Харків)	Авіаційні спеціальності, протиповітряна оборона (зенітно-ракетні, радіотехнічні війська), фахівці з автоматизованих систем управління, метеорологічного забезпечення.	+380 57 704-96-93, 704-96-05	hups.mil.gov.ua
Військова академія (м. Одеса)	Фахівці для Сухопутних військ (логістика, розвідувально-інформаційна робота), Десантно-штурмових військ, Військово-Морських Сил (берегові війська).	+380 48 263-94-85	vaodessa.mil.gov.ua
Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації імені Героїв Крут (м. Київ)	Фахівці у сфері зв'язку, інформаційних технологій, кібербезпеки, радіоелектронної боротьби та розвідки.	+380 44 288-86-60	viti.edu.ua

Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ)	Міжнародна інформація, військове право, фінанси та економіка, військова географія, перекладачі.	+380 44 521-35-29	mil.knu.ua
Військовий інститут танкових військ НТУ «Харківський політехнічний інститут» (м. Харків)	Командири танкових підрозділів, інженери-механіки, фахівці РХБ захисту та екологічної безпеки.	+380 57 372-61-67	vity.kh.ua
Інститут Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія» (м. Одеса)	Командні та інженерні спеціальності для Військово-Морських Сил (моряки, морська піхота).	+380 48 263-94-85, 63-76-60	onma.edu.ua
Національна академія внутрішніх справ	«Право» та «Правоохоронна діяльність»	+38 (068) 354-42-54	https://vstup.navs.edu.ua/
Національна академія Служби Безпеки України	Контррозвідувальна діяльність, кібербезпека (спец. профіль), інформаційна безпека, національна безпека, переклад у сфері забезпечення державної безпеки.	+38063 229 58 45	https://nasbu.edu.ua/ua/7-kontakti

Вимоги до вступу у ВВНЗ для цивільних осіб після ліцею / профтеху / фахової передвищої освіти зазвичай включають:

1. Наявність повної загальної середньої освіти (або освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста / фахового молодшого бакалавра).
2. Результати Національного мультипредметного тесту (НМТ) або ЗНО минулих років. Перелік необхідних предметів та мінімальні бали визначаються щороку та залежать від конкретної спеціальності.
 - Обов'язкові предмети НМТ (як правило): Українська мова, Математика.
 - Профільні предмети (можуть вимагатися): Історія України, Іноземна мова, Фізика, Хімія, Біологія, Географія (залежно від спеціальності).
3. Військово-професійний відбір:
 - Медичний огляд (відповідність вимогам до стану здоров'я).
 - Психологічне обстеження.
 - Оцінка рівня фізичної підготовленості (здача нормативів).

Важливо: Вступ до військових навчальних закладів має свою специфіку. Кандидати подають документи через територіальні центри комплектування та соціальної підтримки (ТЦК та СП), де проходять первинний відбір.

Для найточнішої та найповнішої інформації щодо конкретного року вступу необхідно самостійно перевіряти інформацію на офіційних сайтах ВВНЗ або Міністерства оборони України.

Таблиця 2. Ключові спеціальності ОПК та співпраця з університетами

Код Спеціальності (Приклад)	Назва Спеціальності	Які навички та знання будуть корисними	Університети- партнери ОПК
K7 (255)	Озброєння та військова техніка	Інтерес до техніки, Фізика, Математика.	НУ «Львівська політехніка» , ХНУРЕ
172	Електронні комунікації та радіотехніка	Мікроелектроніка, Наносистемна техніка.3	КПІ ім. І. Сікорського (Дуальна освіта),
91	Біотехнології та Біоінженерія (Хімічні технології)	Хімія, Біологія, Математика. Робота з	КПІ ім. І. Сікорського (Хімічні технології)
131/133	Прикладна механіка / Галузеве машинобудування	Інженерна графіка, 3D-моделювання, Виробництво	ДНУ ім. О. Гончара , ДУ «Київський авіаційний
121/122	Інженерія програмного забезпечення / Комп'ютерні науки	Кібербезпека, Розробка ПЗ.	Український католицький університет (УКУ).

Бланк кар'єрного розвитку (для заповнення командами)

I. ВИХІДНІ ДАНІ АБІТУРІЄНТА / АБІТУРІЄНТКИ (З КЕЙС-КАРТКИ)

Параметр	Відповідь
Ім'я абітурієнта / абітурієнтки	
Ключова кар'єрна ціль (наприклад, інженер-конструктор БПЛА)	
Основні ризики / обмеження (зір, фобія фіз. навантажень тощо)	

II. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ НМТ (КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ)

Предмет НМТ	Мінімальний бал (100–200)	Ваговий коефіцієнт*	Коментар (Сильна/ Слабка сторона)
Українська мова			
Математика			
Історія України			
Предмет на вибір			

III. ОЦІНКА НЕ-ТЕХНІЧНИХ БАР'ЄРІВ (ФІЛЬТРИ ВВНЗ)

Бар'єр	Аналіз ситуації в Кейсі	Рекомендація / Потребує уваги
Військово-лікарська Комісія (ВЛК)		
Професійно-психологічний Відбір (ПФВ)		
Фізична Підготовка		

IV. РОЗРОБКА ТРАЄКТОРІЙ ТА РЕКОМЕНДАЦІЙ			
Шлях	Пропонована Спеціальність	Пропонований ЗВО/ВВНЗ	Аргументація (Чому це підходить?)
Трек А: Військовий (ВВНЗ)			
Трек Б: Цивільний (ЗВО/ ОПК)			

V. ОПТИМАЛЬНИЙ ШЛЯХ ТА ПЛАН ДІЙ	
Рішення	Обґрунтування
Оптимальний шлях (ВВНЗ / ЗВО)	
Кінцева мета (Посада / Місце роботи)	
План на 3 місяці	

Картки з кейсами (роздатковий матеріал командам)

Картка №1. Абітурієнт: Максим В. (17 років)

Максим – інтроверт, який усе розбирає та збирає. Його кімната нагадує майстерню, де народжуються нові плати та прошиваються контролери. Він не бачить себе в окопах, але мріє, щоб його винаходи змінили ситуацію на фронті. Він хоче працювати у сфері оборони, але ідея постійної муштри лякає. Максим сумнівається у своїх шансах через невеликі проблеми зі здоров'ям, але його розум – його головна зброя.

Особистий мотив: далекий від мілітарі

Батьки Максима – викладачі університету. Вони завжди заохочували сина до академічних знань, а не до військової справи. Його мотивація ґрунтується не на сімейній традиції, а на прагматичному патріотизмі: бажання бути максимально корисним, використовуючи свій інтелект та технічний хист, а не фізичну силу.

Картка №2. Абітурієнтка: Софія Р. (17 років)

Софія — лідер за покликанням. Вона знає, як організувати людей, швидко прийняти рішення і вмовити будь-кого. Вона мріє про погони та командування підрозділом, вважаючи, що її організаційні та комунікативні здібності будуть максимально корисні у ЗСУ. Її фізична форма відмінна, а от точні науки їй даються складно — вона більше схильна до гуманітарних спеціальностей. Для неї важлива дисципліна та чітка ієрархія.

Особистий мотив: династія військових

Її дідусь був полковником, а старший брат зараз служить у Десантно-штурмових військах. Софія виросла на історіях про честь, обов'язок та командирську відповідальність. Для неї офіцерська кар'єра – це не просто робота, а продовження родинної традиції служіння та єдиний гідний шлях реалізації її лідерських амбіцій.

Картка №3. Абітурієнт: Андрій Л. (16 років)

Андрій виглядає, як звичайний підліток, але в школі його називають «Генієм логіки». Він бере участь у всіх олімпіадах з програмування і мріє працювати з інформацією – не просто писати код, а розшифровувати, аналізувати і захищати. Його мета – Кібервійська. Він готовий до фізичних тренувань, бо знає, що розумний солдат має бути витривалим. Його цікавлять найскладніші інтелектуальні військові задачі.

Особистий мотив: невійськова сім'я, інтелектуальний шлях

Батьки Андрія – успішні юристи. Вони очікували, що син продовжить їхню справу. Його вибір кібервійни став для них несподіванкою, але він обґрунтовує його тим, що сучасна оборона вимагає інтелектуального захисту, і саме його логіка та здібності до програмування є найціннішим внеском, який він може зробити для країни.

Картка №4. Абітурієнтка: Вікторія С. (18 років)

Вікторія завжди була «гуманітарієм з математичним ухилом». Вона креативна, але водночас дуже системна. Вона не хоче бути в погонах, але хоче креслити та будувати те, що реально захищає. Її надихає робота з авіацією, ракетами, і вона мріє працювати у державному конструкторському бюро. Її мета – інженерія, але не просто комерційна, а така, що стосується національної безпеки.

Особистий мотив: технічна спадщина

Батько Вікторії 20 років пропрацював інженером на авіаційному заводі, не маючи військового звання. Він завжди розповідав їй про важливість якісного конструкторського рішення. Її мотив — продовжити цю технічну спадщину, але перевести її у стратегічно важливу площину, створюючи авіаційну та ракетну техніку для ЗСУ.

Картка №5. Абітурієнт: Богдан К. (17 років)

Богдан з дитинства мріє про десант. Він дивиться фільми про спецназ, постійно займається спортом і готовий до надважких навантажень. Він щиро вважає, що його місце — на передовій. Проте, його запальність та іноді імпульсивність викликають питання у психологів, а його хронічний гастрит (через нерегулярне харчування) може стати проблемою на ВЛК. Він не має високих балів з точних наук і віддає перевагу військовому навчанню над університетським.

Особистий мотив: династія поліцейських/силовиків

Батько Богдана — підполковник Національної поліції. Він вихований у суворій дисципліні, повазі до сили та влади. Його пристрасть до Десанту – це бунт проти «тилової» роботи поліції та бажання довести, що він здатний на найвищу фізичну жертвовність та службу у військах, які беруть участь у бойових діях.

Картка №6. Абітурієнтка: Олена З. (16 років)

Олена – вундеркінд, коли йдеться про логіку, алгоритми та англійську мову. Вона не має чіткої «патріотичної» мети, але прагне бути високооплачуваним, затребуваним фахівцем. Її цікавить, де саме можна отримати кращу освіту, щоб потім мати високу зарплату, навіть якщо ця робота пов'язана із defense-tech. Через поганий зір (постійно носить окуляри) Шлях А для неї закритий. Її мета — стати системним архітектором.

Особистий мотив: далеко від мілітарі, прагматизм

Олена та її сім'я ніколи не мали стосунку до армії чи поліції. Її мотив суто прагматичний і кар'єрний: вона знає, що оборонний сектор в Україні потребує найкращих ІТ-фахівців і пропонує високий рівень оплати, стійкість та можливість працювати над дійсно складними проєктами, чого немає у звичайних комерційних стартапах.

Картка №7. Абитурієнт: Дмитро Т. (18 років)

Дмитро з дитинства у гаражі. Його пристрасть – важка техніка: танки, БМП, артилерійські системи. Він не обов'язково хоче командувати, він хоче ремонтувати та обслуговувати цю техніку у найскладніших умовах. Він врівноважений і витривалий, і його це влаштовує. Його бали НМТ – середні, що ускладнює вступ до провідних ВНЗ, але він наполегливий і готовий працювати руками.

Особистий мотив: технічна династія

Дідусь Дмитра все життя був водієм-механіком у вантажному АТП, а батько займається ремонтом сільськогосподарської техніки. Він виріс із запахом мастила та шумом двигунів. Для нього Шлях А (військовий технічний фахівець) або Шлях Б (інженер-ремонтник ОПК) – це поєднання родинного технічного ремесла зі служінням країні. Це те, що він вміє робити найкраще.

Картка №8. Абитурієнтка: Марина П. (17 років)

Марина – емпатична та відповідальна. Вона завжди допомагає, а її мрія – стати військовим медиком. Вона хоче працювати там, де її допомога потрібна найбільше. Її відмінні знання з Біології та Хімії вказують на ідеальний шлях до медичного ВНЗ. Шлях військового медика – це специфічний Шлях А, який вимагає не лише фізичної витривалості, а й високої психічної стійкості.

Особистий мотив: династія цивільних медиків

Мама Марини — головна медсестра у цивільній лікарні, і вона з дитинства бачила, що таке жертвність та допомога. Її мотив – гуманістичний: вона хоче перенести свій медичний хист і емпатію туди, де це критично необхідно — на військову службу. Вона вважає, що найкраще місце для неї – це місце, де рятують життя.

Картка №9. Абитурієнт: Іван Р. (18 років)

Іван — людина плану. Він любить, коли все працює як годинник. Його цікавить, як мільйони одиниць техніки, боєприпасів та продовольства вчасно потрапляють на передову. Він не хоче бути піхотинцем, він хоче бути мозком, що стоїть за постачанням. Проте, хронічний отит (запалення вуха) ставить обмеження на роботу в умовах постійного гучного шуму (артилерія, танки). Його знання з Географії можуть стати його перевагою у логістиці.

Особистий мотив: бізнес-переорієнтація

Батьки Івана володіють середнім логістичним бізнесом. Іван досконало знає принципи «just-in-time» постачання. Він розуміє, що військова логістика – це найбільший та найскладніший логістичний виклик у країні. Його мотив – застосувати сімейні бізнес-навички для забезпечення ЗСУ, довівши, що ефективне управління ланцюгами постачання є стратегічно важливим для перемоги.

Картка №10 . Абитурієнт: Тарас К. (17 років)

Тарас обожнює програмування, але ненавидить займатися лише комерційними додатками. Він мріє про великі, складні системи — наприклад, керування радаром чи автоматизацію ППО. Він не хоче бути офіцером, але готовий працювати як цивільний програміст у військовій структурі. У нього алергія на пилок, що не критично, але може бути враховано на ВЛК.

Особистий мотив: династія військових (технічний ухил)

Батько Тараса був військовим інженером-зв'язківцем у Повітряних силах. Він завжди наголошував, що «перемагає не танк, а зв'язок і точність». Мотив Тараса — продовжити технічну військову династію, але у сучасній формі, використовуючи свій хист до кодування для створення інноваційного програмного забезпечення для оборони, замість традиційної служби.

Картка №11. Абітурієнтка: Анастасія К. (17 років)

Анастасія прожила пів року в окупації. Бачила беззаконня і зневагу до людської гідності. Цей досвід сформував у ній завищене почуття справедливості та гостре бажання стояти на захисті Закону. Вона не бачить себе в окопах, але мріє працювати у правоохоронній системі (Національній поліції, СБУ) як слідчий, щоб розслідувати злочини проти цивільного населення та притягувати винних до відповідальності. Вона має середню фізичну підготовку, але дуже витривала психологічно.

Особистий мотив: помста та відновлення законності

Її мотивація – не родинна традиція, а травматичний досвід. Вона вважає, що після перемоги найважливішим завданням буде відновлення законності та порядку, особливо на деокупованих територіях. Її шлях – це боротьба не з військовими, а з криміналітетом та колаборантами, що стало прямим наслідком її перебування в окупації.

Картка №12. Абітурієнт: Максим С. (17 років)

Максим активний, допитливий і добре орієнтується в сучасному світі. Він багато читає про навчання та роботу за кордоном, дивиться блоги іноземних університетів і мріє про життя в країні зі стабільною економікою та зрозумілими правилами. Він не конфліктний і не заперечує Україну як таку, але не вірить, що саме тут зможе реалізувати свої здібності та жити так, як вважає гідним. Він відкрито говорить, що планує виїхати з України одразу після школи, і його батьки повністю підтримують це рішення та вже шукають можливості для переїзду. Він сприймає це як прагматичний крок, а не як емоційний вибір.

Особистий мотив: прагнення стабільності та розвитку

Родина Максима багато втратила фінансово за останні роки і хоче для сина прогнозованого, безпечного та забезпеченого життя. Для них виїзд — це не зрада і не втеча, а стратегія захисту майбутнього дитини. Максим хоче вчитися і працювати в системі, де зусилля, на його думку, чесно винагороджуються, а правила однакові для всіх. Він не відкидає можливість повернення, але не бачить для цього підстав зараз.

Картка №13. Абітурієнт: Артем К. (17 років)

Артем живе у прифронтовому регіоні в багатодітній родині. Він звик до постійної напруги, нестабільності та відчуття небезпеки. Він стриманий, мовчазний і рідко проявляє ініціативу. Йому важко уявити своє майбутнє, бо надто багато разів плани руйнувалися. Він не говорить про мрії й не будує довгострокових планів. Навчання для нього втратило сенс — не тому, що він не здатний, а тому, що не бачить зв'язку між зусиллям і результатом. Він не бачить себе ні в якій професії, не має чітких бажань і не вірить, що може щось змінити у власному житті або в житті країни. Його головна стратегія — просто пережити теперішній час. Іноді він говорить, що «зараз не до планів», бо занадто багато залежить не від нього.

Особистий мотив: виживання та безпека

Артем виріс у реальності, де головними цінностями стали тиша без вибухів, світло в домі та цілий дім на ранок. Для нього питання не в самореалізації, а в безпеці та стабільності. Його відмова мріяти — це спосіб не відчувати постійного болю втрат і страху. Він потребує не стільки мотивації, скільки відчуття, що майбутнє взагалі можливе. Він реагує не на заклики, а на відчуття реальної опори й підтримки.

Урок 4 Тривалість: 45 хв	Адаптація суспільства до потреб військовослужбовців, ветеранів та ветеранок війни, зокрема осіб з інвалідністю внаслідок війни
--	--

Цілі

За результатами заняття учні та учениці мають:

- оцінити потреби та виклики, з якими стикаються військовослужбовці, ветерани/ветеранки та особи з інвалідністю внаслідок війни (фізичні, психологічні, соціальні);
- розпізнати ролі суспільства, бізнесу, держави та громадянського суспільства у процесі адаптації (фізичної, ментальної, соціальної) та застосовувати принципи етичної комунікації, розвінчувати стереотипи та розуміти основи взаємодії у кризових станах;
- проаналізувати приклади успішної адаптації та ветеранського бізнесу як одного з механізмів інтеграції;
- розробити ідею проєкту – «Мій внесок» («як я можу долучитися»), спрямованого на підтримку ветеранів/ветеранок або адаптацію простору (фізичного чи ментального).

Ключові питання заняття

- Які основні **бар'єри** стоять перед ветеранами / ветеранками та особами з інвалідністю після війни (фізичні, психологічні, соціальні)?
- Що означає «**адаптація**» — лише про пандуси і протези чи про ширше: **мова, ставлення, можливості**?
- Як суспільство (школа, громада, бізнес, держава) може внести зміни, щоб бути справді **інклюзивним**?
- Які успішні ініціативи вже існують, як-от ветеранський бізнес, — і що можна запозичити для нашої школи/громади?
- Що можу зробити **я (учень / учениця)** або ми (клас) вже сьогодні для підтримки таких людей?

Реквізит

- Проектор/екран, роздаткові матеріали (кейси, картки з питаннями).
- Маркери, стікери (**3 кольори** зелений-фізичний/оранжевий-ментальний/синій-соціальний).

Плакат або дошка «**Шлях адаптації: проблема - рішення - мій внесок**».

Як підготуватися до заняття

Ознайомитися з **додатковими матеріалами для вчителя / вчительки** (нижче) для прикладами ініціатив та програм підтримки.

Формат та план заняття

1. Вступ та встановлення фокуса: військовий досвід як актив (5 хв)

- **Активність:** емоційний гачок. Коротка історія (відео або фото) ветерана/ветеранки, який / яка успішно адаптувалися.
- **Запитання** до учнів та учениць: «Що ви уявляєте під словом «адаптація ветерана»? Які образи приходять?»
- **Висновок** вчителя / вчительки: «Сьогодні ми поглибимо тему адаптації – не лише як «повернення до дому», а як зміна взаємодії суспільства з людиною, яка пройшла службу чи має інвалідність унаслідок війни.» Введення понять Реінтеграція та ПТЗ (Посттравматичне Зростання). згадка про «Азов.Супровід» як модель системного супроводу.

2. Блок І. Як етично спілкуватись з військовими та ветеранами / ветеранками (10 хв)

- Контент: презентація, розроблена «Азов.Супровід».
- [Азов.Супровід_Як етично спілкуватись з ветеранами.pdf](#).

Стереотипи:

Всі ветерани мають ПТСР.

За статистикою 22-37 відсотків ветеранів можуть мати ПТСР.

Посттравматичний стресовий розлад - це психіатричний діагноз, який можуть діагностувати лише лікарі.

Не можна будь-які прояви поведінки, які нам не подобаються в інших людях, називати ПТСР.

Всі ветерани бажають повернутися на службу.

Це зовсім не так. З 2022 року до війська пішли люди різних професій і переважна більшість з них планують повернутися до цивільних професій. Звісно, можуть бути і ті, хто планує залишатись у війську і будувати кар'єру там.

Військові не здатні адаптуватись до цивільного життя.

Адаптація (пристосування та звикання) - процес, який проходить у різних людей по різному. Комусь легше, в комусь важче. Це залежить від самої людини та від її оточення. Якщо військового чекають, готуються до його повернення і готові підтримати, то адаптація пройде набагато легше

Ветерани не здатні працювати в команді з цивільними.

Люди, які проходили військову службу мають гарно розвинені навички командної роботи (адже всі завдання виконуються разом з побратимами та посестрами). Якщо цивільний колектив підготовлений до роботи з ветераном, має спільні цінності та цілі, володіє знаннями та навичками етичної комунікації - то робота буде відбуватись злагоджено і продуктивно.

Військові завжди готові до насильства.

Не всі посади у війську пов'язані з безпосереднім знищенням ворога. Люди на цих посадах ніяким чином не стають агресивними. В ті, хто активно боролись та проявляли агресію в бойових умовах, спеціально навчались, в яких умовах, і в якій формі це допустимо.

Крім того, важливо враховувати індивідуальні особливості кожної людини. Той, хто не був конфліктним чи агресивним, після участі в бойових діях, не стане іншим. Як і агресивна людина не буде більш спокійною після служби у війську.

Військові завжди повинні бути сильними та не показувати слабкості.

Існує хибне уявлення, що військові (особливо чоловіки) не можуть проявляти емоцій. Але це не так! Найважливіше пам'ятати, що військові - це люди. І вони можуть відчувати страх і тривогу, плакати, коли їм болить. Не можна, одну категорію людей відділяти від почуттів та емоцій.

Як не наговорити зайвого?

Не можна ставити дуже особисті питання просто заради власної цікавості. Це може завдавати болю. І не кожен з нас знає, що з цим робити далі, як допомогти людині. Тому «лізти в душу» не можна.

Давати поради, обговорювати як краще воювати - заборонено! Якщо вас про це не просять.

Ніколи не кажіть «все буде добре». Це сприймається як відверта брехня. Адже ми не знаємо чи буде все добре у конкретної людини. Ця фраза не підтримує.

У жодному випадку не кажіть «я тебе розумію», якщо ви не мали такого ж досвіду. Ви не розумієте, якщо не пройшли такий самий шлях. Ця фраза викликає роздратування або злість.

Зовнішні тригери:

Гучні звуки. Військові та ветерани можуть дуже гостро реагувати на гучні звуки, крики. Вони можуть сприймати їх як потенційну небезпеку.

Дотики. Категорично заборонено торкатись до іншої людини. На тілі можуть бути поранення. І дотик може зробити людині боляче. І дотики можуть сприйматись як небезпека (напад). Тому важливо не торкатись зовсім, або запитати дозволу і попередити словами про свій намір (наприклад, дозвольте потиснути вам руку, можна вас обійняти?)

3. Блок II. Приклади ініціатив та ветеранського бізнесу (10 хв)

- **Контент:** вчитель / вчителька коротко розповідає 2-3 приклади успішних ініціатив / бізнесів ветеранів, використовуючи матеріали з додатка (наприклад, Veterano Pizza, Сушена радість).
- Демонструє мапу ветеранського бізнесу та спробує знайти, чи є на мапі бізнес з громади чи області, де проживають учні та учениці.
- [Карта ветеранських бізнесів](#).

Обговорення: Що робить ці ініціативи унікальними? Як вони допомагають адаптації (не лише ветерану, але й суспільству)?

4. Блок III. Практична частина – «Мій внесок» (15 хв)

- **Індивідуальне завдання:** кожен учень та кожна учениця отримує стікер (колір залежить від фокусу: зелений – фізичний / просторовий внесок; оранжевий – психологічний / ментальний; синій – соціальний / комунікаційний). Написати: «Я (конкретна дія) для підтримки ветеранів / ветеранок чи осіб з інвалідністю внаслідок війни».

- **Групова робота:** у групах по 4–5 осіб — обмін ідеями, обговорення та вибір одного Проєкту-події, яку можуть зробити (наприклад: міні-аудит доступності школи, бізнес-ярмарок із виробами ветеранів, тематичний подкаст у школі).
- **Презентація:** групи готують та презентують міні-план (дія, відповідальні, термін, ресурси) (по ~1-2 хв).

5. Рефлексія та підсумок (5 хв)

Запитання «мікрофон»: «Що найбільше змінилося у моєму сприйнятті ветеранів/ осіб з інвалідністю після цього заняття?»

Підсумкове слово: наголос на тому, що адаптація — це процес спільний.

Варіанти домашніх завдань

Варіант 1: підготувати коротке (1-2 хв) відео або пост (текст + фото) про одну з ініціатив для адаптації ветеранів / осіб з інвалідністю — або описати, як реалізувати обраний на уроці проєкт у нашій школі / громаді.

Варіант 2: підготувати свій «Перелік етичних фраз» для спілкування з ветеранами та їхніми родинами (Мова єдності).

Додаткові матеріали для вчителя / вчительки: програми підтримки та кейси ветеранського бізнесу

Державні та громадські програми підтримки:

Програма / Ініціатива	Призначення	Покликання
Міністерство у справах ветеранів (Загальний портал)	Реінтеграція, професійна перепідготовка, гранти на власну справу, психологічна допомога.	mva.gov.ua
Український ветеранський фонд	Гранти (від 500 тис до 3 млн грн) на розвиток малого та середнього бізнесу для ветеранів.	veteranfund.com.ua
Veteran Hub (Мережа хабів)	Надання юридичних, кар'єрних, психологічних консультацій та розширення мережі для адаптації.	veteranhub.com.ua
«Бізнес 4.5.0» (Ощадбанк)	Доступне кредитування для ветеранського бізнесу з менторською підтримкою та навчанням.	https://www.oschadbank.ua/msb/biznes-450
Veteran Cyber Cluster	Перекваліфікація ветеранів у сфері ІТ та кібербезпеки.	veterano.org.ua

Приклади ветеранського підприємництва (кейси для ілюстрації):

Назва бізнесу	Сфера діяльності та цінність	Покликання
Veterano Pizza	Pizza Veterano — частина великої мережі. Перший такий заклад відкрив у Києві в 2016 році Леонід Остальцев. Леонід тоді повернувся з фронту і зрозумів, що ветеранам важко влаштуватись на роботу, тож вирішив відкрити власний бізнес. Так ветерани отримали нові робочі місця, а згодом й можливість відкривати власну справу та розвивати підприємництво. Нині піцерії є у 7 містах України.	https://veterano.pizza.com/
Veterano Coffee	Мережа кав'ярень, які пропонують каву, десерти та затишну атмосферу, заснована ветераном АТО у 2016 р. Власником цього бізнесу є Володимир Шевченко. Він відкрив «Veterano Coffee Kyiv» після того, як повернувся з АТО, де служив з 2015 року. Зараз він знову є військовим 46-ї десантно-штурмової бригади.	https://www.instagram.com/veterano.coffee.kyiv/
Кава мілітарі	Ігор Фльорко – азовець, який долучився до захисту України у 2015 році, а у 2020 вже відкрив власну кав'ярню. Зараз він знову захищає країну, поки його бізнес працює і розвивається. Заклад «Кава мілітарі» — це більше, ніж просто кав'ярня з якісним продуктом. Це платформа, яка демонструє: ветерани можуть бути успішними та корисними суспільству.	https://www.instagram.com/kava_military?igsh=MWxuNThvYnJseXAxOQ=
Сушена Радість	Ветеранський бізнес Сергія Жуковського з виготовлення джерків. У лютому 2022 року Сергій Жуковський вивіз свою родину з Токмака Запорізької області на захід України, а сам добровольцем пішов на війну. Побував на харківському напрямку, у Серебрянському лісі. Двічі був поранений. Причому вдруге уже на запорізькому напрямку у 2023-му, це була важка мінно-вибухова травма, внаслідок якої боєць втратив обидві руки та частково зір. Після проходження реабілітації написав грант на відкриття власної справи і тепер має невеликий успішний бізнес, який розвивається.	https://sushenaradist.com.ua/?srsltid=AfmBOorKoVrnwyoHAGxEVNeSMtW_o3-vraKafZSwF5v-KQDTgUxjbNv1

Урок 5 Тривалість: 45 хв	Інтеграція знань курсу «Захист України»: від мислення до дії та суспільства Гідності
--	--

Цілі

За результатами заняття учні та учениці мають:

- інтегрувати знання про волонтерство, ментальне здоров'я та комунікацію в єдиний план громадянського активізму;
- проаналізувати розвіяні стереотипи та міфи щодо армії, ветеранів та психічного здоров'я;
- розробити особистий план реалізації свого таланту в обороні країни;
- застосовувати принципи «Мови єдності» у спілкуванні з військовими, ветеранами та їхніми родинами.

Ключові моменти

- Чи змінився мій погляд на роль громадянина за 2 роки вивчення ЗУ?
- Як мій унікальний талант (навичка) може бути корисним для Сил Оборони?
- Які міфи про ПТСР, полон чи ветеранів були мною розвіяні?
- Що я можу робити щодня, щоб підтримувати Гідність захисників?

Реквізит

- Проєктор/екран.
- Стікери (3 кольори), маркери.
- Плакат/дошка для рефлексії «Мій компас дій».

План заняття:

1. Вступ та встановлення фокуса (5 хв)

- Запитання до учнів та учениць: згадайте себе на першому уроці Захисту України у 10 класі. Якими були ваші перші асоціації зі словами «Армія», «Захист», «Волонтер / волонтерка»?
- Вчитель / вчителька: курс Захисту України – це не лише навички, а й трансформація мислення. Сьогодні ми підсумуємо, що за два роки ми пройшли і чи змінились ваші уявлення, які були на початку»

2. Блок І: Я ДІЮ (10 хв)

(Фокус: Волонтерство, Ресурси, Талант)

Дискусія: «Волонтерство як професія»

- Завдання: Складіть «формулу» ефективної допомоги. Що важливіше: донат, час чи навичка?
- Вчительський коментар: Ми часто думаємо, що допомагати – це про гроші або окопні свічки. Але це про системність і використання свого таланту.
- *Стисла презентація за темами:*
- Як ефективно допомагати волонтерам (Системність, безпека).
- Як не вигоріти у волонтерстві (Ментальне здоров'я помічників).
- Як використати навичку: пошук посади в армії (Не лише бойові, а й ІТ, логістика, комунікації).
- Стікер 1 (Колір А): Мій Талант. Напишіть, яка ваша унікальна навичка (дизайн, математика, мови, організація), і як ви її потенційно можете застосувати для оборони (не обов'язково на фронті).

3. Блок ІІ: Я РОЗУМІЮ (10 хв)

(Фокус: ментальне здоров'я, спілкування з родинами, міфи)

Аналіз міфів: ПТСР та полон

- **Запитання:** Що ви знали про ПТСР до цього курсу, і що знаєте зараз? Чи справді ПТСР є у більшості людей, які пережили травму?
- **Вчительський коментар:** найбільший міф — ПТСР є у всіх військових. Ні. Це клінічний діагноз. Але є ПТЗ ([посттравматичне зростання](#)), і кожному потрібна підтримка.

- **Стисла презентація за темами:**

- ПТСР і чому його у вас НЕМАЄ (різниця між стресом і розладом).
- Спілкування з тими, хто пережив полон (не запитувати про деталі, не просити розповісти, лише підтримка).
- Спілкування з тими, хто чекає (не казати «тримайся», не тиснути, просто бути поруч).
- Стікер 2 (Колір Б): розвіяний міф. Напишіть один стереотип чи міф, який був повністю розвіяний для вас протягом курсу (про армію, психіку, волонтерство).

4. Блок III: Я ПОВАЖАЮ (10 хв)

(Фокус: Адаптація, Гідність, Мова єдності)

Рольова гра: «Слова, що створюють бар'єри»

- **Завдання:** Вчитель озвучує «недоречні» фрази, які люди часто говорять ветеранам (наприклад, «Ви мій герой, як вам тепер жити без ноги?», «Дякую, що вижили!»).
- **Дискусія:** Чому ці фрази, хоч і сказані з добрим наміром, насправді створюють бар'єр?
- **Вчительський коментар:** Ветеранам потрібна Гідність, а не жалість. Вони — повноправні члени суспільства. Адаптація — це двосторонній процес: суспільство має змінитися фізично (пандуси, доступність) і ментально (Мова єдності).
- **Стисла презентація за темами:**
 - Як не треба/не варто реагувати на людей з протезами (Фокус на людині, а не на інвалідності).
 - Принципи «Мови єдності»: (Говорити про повагу, рівність, досвід).
- Стікер 3 (Колір В): Моє Правило. Напишіть одне правило комунікації з ветеранами чи їхніми родинами, яке ви відтепер будете застосовувати.

5. Загальна рефлексія курсу: «Мій компас дій» (8 хв)

Візуалізація та Аналіз:

- Учні та учениці підходять до плаката «Мій компас дій» і розміщують свої стікери (Талант, Міф, Правило) у відповідних секторах.
- Фінальне запитання-рефлексія (модерація вчителя / вчительки):
- Зміна мислення: чи змінився ваш загальний погляд на поняття «захист України» — з віддаленого обов'язку на особистий, усвідомлений вибір та відповідальність?
- Дія: яке ваше головне, конкретне зобов'язання щодо формування суспільства Гідності?

6. Заключне слово та вшанування пам'яті (2 хв)

Заклик: Захист України — це марафон. Кожен з вас — важливий гравець. Пам'ятайте про тих, хто віддав найцінніше.

Вшанування пам'яті: коротке нагадування про важливість пам'яті про Героїв. Матеріали для ознайомлення:

- SPRAVDI, Dovidka.Info, Вшануй. [Як ми пам'ятаємо героїв: частина перша](#).
- SPRAVDI, Dovidka.Info, Вшануй. [Як ми пам'ятаємо героїв: частина друга](#).

Матеріали для вчителя / вчительки

1. Волонтерство, збір та служба (Блок I)

- Dovidka.Info. [Волонтерство – тяж робота. Як на ній не вигоріти?](#)
- Dovidka.Info, Ветеран Медіа. [Сила людей. Як ефективно допомагати волонтерам?](#)
- Dovidka.Info. [Усім треба перша банка. Як успішно відкрити й закрити свої 5000 грн?](#)
- УкрІнформ, Dovidka.Info. [Як допомогти Силам оборони України? \(якщо несила регулярно донатити\).](#)
- Dovidka.Info. [Як знайти посаду в армії?](#)
- Dovidka.Info, Печерські котики про [практичну допомогу \(плетіння маскувальних сіток\).](#)
- Dovidka.Info, УкрІнформ, Печерські котики. [Тімбілдинг воєнного часу: виготовляємо окопні свічки.](#)
- Dovidka.Info. [Як допомогти волонтерам під час війни.](#)
- Dovidka.Info. [Як безпечно допомагати волонтерам та ЗСУ?](#)

2. Ментальне здоров'я та комунікація (Блок II)

- Dovidka.Info. [Що таке ПТСР, і чому у вас його немає.](#)
- SPRAVDI. [Що таке ПТСР насправді.](#)
- Dovidka.Info, Центр громадянських свобод. [Чому так важлива повага до особистих кордонів, і як її проявити. Спілкування з людиною після полону.](#)
- Dovidka.Info, Центр громадянських свобод. [Як поводитися, коли рідна людина проявляє відчуження та підтримати її під час адаптації до мирного життя. Спілкування з людиною після полону.](#)
- Dovidka.Info. [Як підтримати тих, хто пережив російський полон.](#)
- Dovidka.Info. [Як спілкуватися з тими людьми, які чекають на рідних із фронту?](#)

3. Адаптація та інклюзія (Блок III)

- Dovidka.Info. [Повернення з фронту. Як адаптуватися до мирного життя?](#)
- Dovidka.Info. [Як не треба реагувати на людей з протезами.](#)
- Dovidka.Info. [ЩО не треба казати людям з протезами.](#)
- Dovidka.Info. [Люди з протезами: як комунікувати?](#)

4. Вшанування пам'яті (Блок VI)

- SPRAVDI, Dovidka.Info, Вшануй. [Як ми пам'ятаємо героїв: частина перша.](#)
- SPRAVDI, Dovidka.Info, Вшануй. [Як ми пам'ятаємо героїв: частина друга.](#)

Проект реалізовувала команда:

Інна Совсун, Анна Коваленко, Вікторія Комарин, Вадим Бейлах, Ірина Кириченко.

В партнерстві з Громадською Організацією «Успішні комунікації»:

Ольга Кутишенко, Оксана Родіонова, Аліса Малицька, Ярема Дух.

При підготовці використані матеріали веб-проєкту **Dovidka.info** Центру стратегічних комунікацій.

Подяки:

12-й бригаді спеціального призначення «Азов» Національної гвардії України за рецензію сценаріїв занять про індивідуальні навички поводження зі зброєю

ГО «Азов.Супровід» за матеріали для розробки уроку «Адаптація суспільства до потреб військовослужбовців і військовослужбовиць та ветеранів і ветеранок війни, зокрема осіб з інвалідністю внаслідок війни»

Демократичній школі «Майбутні» та Тимуру Демчуку за розробку гри «Дві Держави»

OSINT-агенції Molfar за надані матеріали до тем модуля «Інформаційна війна»

Силам Оборони України та всім українцям та українкам, які борються за нашу свободу і дають можливість працювати над розвитком освіти!